

**En servisledning har under 1955 års va-lags giltighetstid betjänat två fastigheter. Att utan samråd med fastighetsägarna senare förlägga förbindelsepunkten i gatan ca 70 m från tomtgräns till den ena fastigheten har inte ansetts förenligt med närhetskravet då ledningen alltså var att se som allmän ledning och särskilda skäl för att frånga närhetskravet inte visats föreligga.**

Makarna Q äger tillsammans fastigheten Göteborg Älvsborg 755:655, belägen inom verksamhetsområdet för Göteborgs kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning. Området heter Ekeback inom stadsdelen Älvsborg i västra delarna av staden. Fastigheten är beträffande avlopp ansluten till en ledning till vilken även grannfastigheten 755:656 ansluter med sitt avloppsvatten. Denna ledning är dragen över en av kommunen ägd grannfastighet, Göteborg Älvsborg 228:1, och ut mot huvudledning i Svalörtsgatan. Den 5 april 2006 uppstod ett stopp i avloppsledningen från 755:655 som lokaliserades till en punkt på ledningen mellan anslutningen för 755:655 och anslutningspunkten för avloppsservisen från grannfastigheten 755:656.

Makarna Q yrkade fastställt att förbindelsepunkten för deras fastighet skulle anses belägen på avloppsledningen 0,5 m utanför tomtgränsen eller i annat läge i omedelbar närhet till fastighetens tomtgräns och att avloppsledningen bortom en sålunda fastställd punkt är allmän avloppsledning.

Kommunen bestred yrkandet men för det fall Va-nämnden skulle finna att den omtvistade ledningen till någon del skulle vara allmän, yrkade kommunen fastställt att förbindelsepunkten för Göteborg Älvsborg 755:655 skulle anses belägen i omedelbar anslutning till den punkt där denna fastighets servisledning ansluter till servisledningen från Göteborg Älvsborg 755:656.

Makarna Q bestred att förbindelsepunkten skulle anses belägen i det av kommunen i andra hand angivna läget.

Makarna Q anförde: Fastigheterna i området bebyggdes i regel mellan år 1910 och 1940 och deras hus uppfördes några år före 1910. Mellan deras fastighet och allmän platsmark vid Svalörtsgatan ligger ytterligare två fastigheter; Göteborg Älvsborg 755:656 och 755:657. Att 755:656 är ansluten till den aktuella avloppsledningen från deras fastighet är ostridigt men enligt uppgift av ägarna till 755:657 så är även den fastigheten påkopplad med sitt avlopp till denna ledning. Avloppsledningen består enligt uppgift från personer som arbetar på va-verket av betongrör anlagda på 1960-talet. Det var dessa personer som röjde undan stoppet i ledningen. Sannolikt har det funnits en ännu äldre ledning före betongledningen för bortledning av fastighetens avloppsvatten. Ledningen är att anse som allmän ledning. Den är inte förlagd på vad som kan betecknas som "tomtmark". Oavsett vilken status ledningen kan ha haft från början så har den genom 1955 års va-lag blivit allmän. De har undersökt om det finns några servitutshandlingar som berör denna avloppsledning och dess dragning över Älvsborg 228:1 men inte kunnat få fram några bakomliggande beslut angående denna. De allmänna bestämmelserna om brukande av kommunens allmänna va-anläggning (ABVA) innebär bl.a. att förbindelsepunkten för deras fastighet skall anses vara förlagd till 0,5 m utanför fastighetens gräns. Det saknas särskilda skäl att i detta fall förlägga förbindelsepunkten längre bort än i fastighetens omedelbara närhet. Att som kommunen gjort förlägga den ute vid Sval-

örtsgatan strider mot närhetskravet och innebär att huvudmannen inte uppfyllt sina skyldigheter angående punktens förläggning. Enligt sin ordalydelse är 5 p 5 st. i ABVA inte tillämplig för deras fastighet. Det av kommunen reservationsvis angivna läget för förbindelsepunkten uppfyller inte heller närhetskravet. Den platsen är inte i fastighetens omedelbara närhet och det saknas skäl för att förbindelsepunkten skulle vara förlagd till ett läge vid anslutningen till servisledningen från grannfastigheten 755:656.

Kommunen anförde: Kommunens ledning ute i Svalörtsgatan är från år 1928. Anslutningen är ute i gatan. Den nu aktuella fastigheten låg tidigare inom Älvsborgs kommun som inkorporerades i Göteborgs kommun år 1945. Den i målets kartmaterial angivna fastigheten 755:658 ligger närmast gatan och utgörs troligen av allmän platsmark. Fastigheten Älvsborg 228:1 är en kommunal skolfastighet och där avloppsledningen från makarna Q:s fastighet går är det fråga om tomtmark ingående i 228:1. Avloppsledningen som betjänar Älvsborg 755:655 och 755:656 är enskild. Det är enligt kommunens mening utan betydelse huruvida denna ledning ingick i den allmänna ledningen ellervar att anse som servisledning när 1955 års va-lag gällde. Vid införandet av 1970 års va-lag (VAL 70) skedde nämligen en grundläggande förändring i synen på och regleringen av gränssnittet mellan den enskilde fastighetsägarens och huvudmannens respektive ansvarsområden, i synnerhet beträffande de ledningssträckor som var gemensamma för flera fastigheter. Göteborgs kommunfullmäktige antog den 4 maj 1972 ABVA i enlighet med övergångsbestämmelserna till VAL 70 vari bl.a. angavs att det ålåg huvudmannen att före 1 juli 1972 ha bestämt förbindelsepunkt för fastigheterna och även för sådana som betjänades av en för flera fastigheter gemensam ledning. Genom bestämmelsen i 5 p 5 st. i ABVA bestämdes förbindelsepunkten för 755:655 och 755:656 till den plats där den gemensamma ledningen mynnar i allmän platsmark ute i vid Svalörtsgatan. Enligt 5 p ABVA är det möjligt att flytta förbindelsepunkten och kommunen har uppfattat det som att den möjligheten var själva syftet med bestämmelsen. Förbindelsepunkten har förlagts till mynningen av det skaft som finns från sökandenas fastighet ut till Svalörtsgatan. Tomten kan i själva verket jämsställas med en skafttomt. I ledningshänseende är sökandenas fastighet försedd med ett s.k. servitutsskaft. Kommunen har emellertid inte kunnat utröna om det finns någon uttrycklig servitutsrätt för fastigheterna till ledningsdragningen över Älvsborg 228:1 och vet inte när anslutning ute i gatan gjordes. Det är dock fråga om en 150 mm- ledning. Det kan inte uteslutas att servitutshandlingar förekommit i samband med överföringen av arkiv vid sammanslagningen mellan Älvsborgs och Göteborgs kommuner eller så har ledningsupplåtelse skett muntligen. Skriftlig form för servitutsupplåtelse infördes först med nya jordabalken som trädde i kraft den 1 januari 1972. Regleringen i ABVA och att tomten är att jämsställa med en skafttomt utgör särskilda skäl att frångå kravet på förbindelsepunktens förläggning i fastighetens omedelbara närhet (närhetskravet). Marken på Älvsborg 228:1 är i planen utlagd som tomtmark för allmänt ändamål. På fastigheten ligger en kommunal skola.

**Va-nämnden yttrade:** Enligt 12 § 1 stycket lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster– vattentjänstlagen – skall huvudmannen för varje fastighet som tillhandahålls vatten/avlopp genom ledningsnät bestämma en förbindelsepunkt. En sådan punkt skall finnas i fastighetens omedelbara närhet, om det inte finns särskilda skäl för en annan placering. En motsvarande bestämmelse fanns tidigare intagen i 13 § i 1970 års va-lag (1970:244). Det är alltså huvudmannen

ensam som med iakttagande av 12 § vattentjänstlagen har att bestämma förbindelsepunktens läge. Va-nämnden kan därför inte exakt bestämma var förbindelsepunkten för makarna Q:s fastighet skall vara belägen. Deras talan får dock förstås på så vis att Va-nämnden skall fastställa att Göteborgs kommun, genom att bestämma förbindelsepunkten för Älvsborg 755:655 till ett läge ute vid Svalörtsgatan eller vid grannfastighetens anslutning till avloppsledningen, inte uppfyller vattentjänstlagens krav för punktens placering i fastighetens omedelbara närhet och att de skall vara berättigade att för fastigheten få upprättat en förbindelsepunkt som uppfyller nyssnämnda krav.

Anslutningen av Älvsborg 755:655 och ledningsdragningen fram till denna fastighet och grannfastigheten gjordes av utredningen att döma redan före 1955 års va-lag (nr 314) om allmänna vatten och avloppsanläggningar (VAL 55). Det har inte framkommit om ledningen ursprungligen varit privat eller haft karaktär av allmän ledning. Det torde dock stå klart att ledningen betjänat både Älvsborg 755:655 och 656 med bortledande av avloppsvatten. Att även Älvsborg 755:657 skulle vara ansluten till denna ledning har påståtts av sökandena men kan inte anses utrett i målet. Enligt terminologin i 1955 års va-lag var en ledningssträcka som var gemensam för två eller flera fastigheter inte att betrakta som servisledning utan den ansågs ingå i det allmänna ledningsnätet. Det var visserligen möjligt att avtalsvis mellan huvudman och brukare komma överens om en annan ansvarsordning men det har inte framkommit någon sådan överenskommelse i detta fall. Oavsett den nu omstridda avloppsledningens tidigare status så har den i den för flera fastigheter gemensamma delen varit att anse som ingående i den allmänna va-anläggningen under giltighetstiden för VAL 55. Enligt 7 § i VAL 55 räknades i själva verket alla rörledningar som behövdes för att den allmänna va-anläggningen skulle på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sitt ändamål som ingående i denna med undantag endast för ledningar inom byggnad som var ansluten till anläggningen. Beträffande servisledningar, som enligt den lagen var ledning avsedd att betjäna endast *en* fastighet, så kunde huvudmannen dock bestämma att dessa inte eller endast till viss del skulle ingå i anläggningen. Enligt av kommunen ingivet Reglemente för Avloppsverket i Älvsborgs municipalsamhälle som uppgivits antagits år 1934 så utförde, bekostade och underhöll municipalsamhället erforderliga avloppsledningar samt servisledningar till varje bebyggd fastighets gräns (3 §). Vid dessa förhållanden och då ingenting framkommit som talar däremot, utgår Va-nämnden från att ledningen i hela sin längd, från Svalörtsgatan till tomtgräns på Älvsborg 755:655, under giltigheten för VAL 55 varit att anse som ingående i den allmänna va-anläggningen.

Genom tillkomsten av 1970 års lag (nr 244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (VAL 70) ersattes de nu angivna bestämmelserna i VAL 55 med föreskrifter som ålade huvudmannen för allmän va-anläggning att för varje fastighet som betjänades av anläggningen bestämma förbindelsepunkt. Detta åliggande skulle även fullgöras i förhållande till fastighet som anslutits under äldre lags giltighetstid. Förbindelsepunkten tillkom för att det bedömdes nödvändigt att huvudmannen skulle fixera en bestämd punkt, där gränsen för den allmänna va-anläggningens ledningsnät går och den enskilda fastighetens ledning skall ta vid. Detta gränssnitt har behållits vid ledningsbundna va-förhållanden även i nu gällande vattentjänstlag. Som framgått skall punkten vara belägen i fastighets omedelbara närhet om inte särskilda skäl talar däremot och

ingenting hindrar, om så anses lämpligt och närhetskravet är uppfyllt, att gemensam förbindelsepunkt bestäms för flera fastigheter.

Kommunen har nu med stöd av ABVA p 5 stycket 5 i första hand hävdad att förbindelsepunkten för makarna Q:s fastighet är belägen där avloppsledningen mynnar i allmän platsmark vid Svalörtsgatan och att punkten är gemensam för Älvsborg 755:655 och 755:656. Ståndpunkten får uppfattas så att den omstridda ledningssträckan skulle ha frånskiljts den allmänna anläggningen genom fastställande av förbindelsepunkten och att kommunen till följd härav inte längre skulle ha att svara för underhåll och förnyelse av denna ledningssträcka. Ansvar för det stopp som uppkom i ledningen skulle därmed ligga på fastighetsägarna.

Va-nämnden konstaterar att det i målet primärt inte är fråga om att kommunen skall behöva upprätta en ny förbindelsepunkt på tomtmark utan om den haft rätt att flytta ut den tidigare anslutningspunkten till Svalörtsgatan. Har kommunen haft rätt till detta uppkommer inte något behov av att bestämma förbindelsepunkt nu. Om å andra sidan kommunen brustit i sina skyldigheter genom anvisande av den gemensamma förbindelsepunkten i Svalörtsgatan är den gamla anslutningspunkten för Älvsborg 755:655 alltjämt gällande eller så bestämmer kommunen en ny förbindelsepunkt. Va-nämnden har i tidigare mål konstaterat att det inte torde finnas något lagligt hinder mot en av omständigheterna påkallad förflyttning av förbindelsepunkt. Det har därvid bortsetts från den kostnadsreglering som kan erfordras. En förutsättning för en sådan flyttning utan överenskommelse med fastighetsägarna måste dock vara att den nya förbindelsepunkten uppfyller villkoret att, om inte särskilda skäl föranleder till annat, vara belägen i fastighetens omedelbara närhet. Det betyder att den normalt skall ligga i eller intill fastighetsgränsen.

I fråga om makarna Q:s fastighet är det uppenbart att den av kommunen anvisade förbindelsepunkten belägen ca 70 m bort inte uppfyller närhetskravet i vattentjänstlagen. Frågan uppstår då om det kan föreligga särskilda skäl att frångå närhetskravet vid anvisande av förbindelsepunkten.

Det förhållandet att ABVA i 5 p 5 stycket också behandlar förläggandet av förbindelsepunkten när flera fastigheter betjänas av gemensam ledning innebär i sig inte något sådant särskilt skäl som medför att närhetskravet kan frångås. Kommunen har emellertid som skäl att i detta fall frångå närhetskravet även hävdad att makarna Q:s fastighet kan jämföras med en skafthänsen och att denna i ledningshänseende är försedd med s.k. servitutsskaft.

I rättspraxis har godtagits att förbindelsepunkt för en skafthänsen upprättas vid änden av skaftet trots att bebyggelsen kan vara belägen många tiotals meter bort på den vidare delen av tomt. Närhetskravet gäller sålunda i förhållande till registerfastighetens gräns, inte till byggnader på densamma. Det har även godtagits att förbindelsepunkten upprättas vid servitutsväg som förbinder en fastighet med gatumark även när punkten då kom att ligga ute vid gatan och inte i omedelbar närhet av fastighetens gräns (Va 146/77, Bva 57/79). I nyssnämnda mål talades om "oäkta skaft" eftersom skaftet där servitutsvägen till fastigheten i fråga anlagts och även servisledningarna för vatten och avlopp nedlagts utgjordes av mark tillhörig grannfastigheten. Ett "skaft" uppstår vanligen i samband med ändrad fastighetsindelning och kan således utgöras av mark

tillhörig skafthtomten eller av mark till vilken denna har någon form av servitutsrätt för att nå allmän platsmark. Va-nämnden har i nyssnämnda mål bl.a. uttalat att något ledningsservitut visserligen inte bildades till förmån för styckningslotten men att va-ledningarna till denna lagts i mark som vid förrättningen utlagts som servitutsväg och att fastigheten ur brukningssynpunkt var att jämföras med skafthtomt. Makarna Q:s fastighet Älvsborg 755:655 bildades enligt uppgift genom avsöndring år 1909 och bebyggdes vid samma tid. Fastigheten låg då enligt vad som oemotsagt uppgivits längs en väg som utgjorde huvudled söderut ("gamla körvägen till Danmark"). Denna väg har senare enligt makarna Q fått karaktär av enskild utfartsväg för fastigheterna Svalörtsgatan 3 A – C. Den nu ifrågavarande avloppsledningen som åtminstone betjänar Älvsborg 755:655 och 656 har inte förlagts i den vägen utan på kommunens fastighet Älvsborg 228:1 väster om fastigheterna. Fastighetsägarna som betjänas av avloppsledningen skulle, om förbindelsepunkten skall vara den av kommunen anvisade, ha att svara för underhåll och förnyelse av ledningen som går över kommunen tillhörig tomtmark, i planen avsedd för allmänt ändamål. Vad som sålunda framkommit och med beaktande särskilt av att avloppsledningen tidigare var att anse som allmän ledning som inte visats kommit att omfattas av servitut eller gemensamhetsförvaltning, medför enligt Va-nämndens mening att särskilda skäl att frångå närhetskravet för förbindelsepunktens förläggning inte kan grundas på att Älvsborg 755:655 i detta hänseende kan jämföras med en skafthtomt. Det har inte heller framkommit andra skäl att i detta fall frångå nyssnämnda krav.

Va-nämnden delar makarna Q:s uppfattning att kommunen, genom att förlägga förbindelsepunkten för fastighetens avlopp vid Svalörtsgatan, inte har uppfyllt sina skyldigheter enligt vattentjänstlagen och de skall vara berättigade att få förbindelsepunkt för avloppsledningen bestämd till en punkt i fastighetens omedelbara närhet. En sådan punkt kan vara identisk med tidigare anslutningspunkt vid tomtgräns eller, om kommunen så finner lämpligare, anges till annat läge i fastighetens närhet. Att den omstridda ledningen vid dessa förhållanden varit och alltså kommer att ha status av allmän ledning bortom en sålunda bestämd förbindelsepunkt följer av lag och stadgad praxis (jfr VÖD dom DT 46/81 och Va-nämndens dom BVa 40/91). Det av kommunen vid denna bedömning i andra hand yrkade läget för förbindelsepunkten vid anslutningen av avloppsservisen från Älvsborg 755:656 kan inte bestämmas av Va-nämnden som endast har att pröva de rättsliga följderna av ett av huvudmannen anvisat läge. Kommunens talan får emellertid uppfattas som att den nu i andra hand anvisar nyssnämnda läge för förbindelsepunkten till makarna Q:s fastighet, ett läge som makarna motsatt sig. Va-nämnden finner i likhet med makarna Q att även detta läge för förbindelsepunkten strider mot närhetskravet vilket nämnden vid rådande oenighet mellan parterna måste kunna fastställa. Vill kommunen flytta punkten från den gamla anslutningspunkten i tomtgräns till nytt läge har något tekniskt eller annat hinder att bestämma förbindelsepunkten enligt huvudregeln i ABVA 0,5 m utanför tomtgräns för Älvsborg 755:655 inte framkommit.

Makarna Q skall därför vara berättigade att få förbindelsepunkten för avlopp bestämd till ett läge på ledningen 0,5 m utanför fastighetens gräns eller annat av kommunen beslutat läge som uppfyller kravet på omedelbar närhet till fastighetsgränsen.

Va-nämnden fastställde att Göteborgs kommun, som huvudman för den allmänna avloppsanläggningen, inte fullgjort sina skyldigheter enligt vattentjänstlagen med avseende på förbindelsepunktens placering för makarna Q:s fastighet Göteborg Älvsborg 755:655 ute vid Svalörtsgatan samt att de skulle berättigas få fastighetens förbindelsepunkt anvisad i fastighetens omedelbara närhet. Va-nämnden förklarade vidare att förbindelsepunktens placering vid anslutningen av avloppsservisen från grannfastigheten Göteborg Älvsborg 755:656 likaledes innebar att kommunen inte uppfyllde sina skyldigheter enligt vattentjänstlagen.

*Beslut 2009-03-06, BVa 9*

*Mål nr Va 194/07*